

RAPPORT WAARNEMERS RCOB

Wat er de laatste jaren is gebeurd

De Raad voor Contact en Overleg betreffende de Bijbel (RCOB) stimuleert de bezinning op de vragen rond het gebruik, de verspreiding en de vertaling van de bijbel. De twee belangrijkste aandachtsvelden van de RCOB in de afgelopen jaren waren:

De Nieuwe Bijbelvertaling (NBV): de vorderingen van het project werden gevolgd en in het bijzonder is aandacht besteed aan de liturgische criteria en de komende receptie van deze bijbelvertaling.

De evaluatie van het Jaar met de Bijbel (1998/99) en de bezinning op de beleidsuitgangspunten van de RCOB.

De vragen rond het gebruik en de verspreiding van de bijbel mogen in de hedendaagse cultuur niet van minder belang heten dan de vragen rond de vertaling van de bijbel, maar vallen buiten onze opdracht.

Als waarnemers in de RCOB hebben wij ons de afgelopen jaren dan ook beperkt tot onze hoofdtaak: het volgen van de vorderingen van de Nieuwe Bijbelvertaling.

In de loop van het jaar 2000 is *Werk in uitvoering 2* verschenen, met de (proeven van) vertaling van Genesis, Zacharia, Tobit, Marcus, 1Korintiërs en Openbaring, alsmede van 31 Psalmen. *Werk in uitvoering 3* zal najaar 2003 verschijnen, terwijl de verschijning van de complete NBV is voorzien voor eind 2004.

Wat betreft de weergave van de Godsnaam waren de meningen zeer verdeeld. Op 16 februari 2001 is echter door de besturen van KBS en NBG besloten om het Hebreeuwse tetragrammaton (*JHWH*) in de NBV weer te geven met HEER (in klein-kapitaal).

De vertaalstrategie achter de NBV

Aan de NBV gewerkt vanuit een dubbel uitgangspunt: de vertaling wil tegelijk brontekstgetrouw en doeltaalgericht zijn. Trouw aan de oorspronkelijke tekst, maar wel gesteld in hedendaags, natuurlijk Nederlands. Met als toegevoegde eis dat te allen tijde vermeden dient te worden dat (de grammatica van de) brontaal doorschemert in de doeltaal. Om dit dubbele uitgangspunt te realiseren, wordt onderscheid gemaakt tussen taalkenmerken en tekstkenmerken: taalkenmerken zijn eigen aan de brontaal in het algemeen en worden daarom niet in de vertaling overgenomen; tekstkenmerken hebben een functie in het tekstgedeelte, vallen als zodanig ook binnen de brontaal op en moeten dus ook in de vertaling zichtbaar blijven. Bevindingen bij het lezen van de proeven maken duidelijk dat te vaak tekstkenmerken zijn opgevat als taalkenmerken, dan wel niet adequaat in de vertaling zijn weergegeven (bijvoorbeeld motiefwoorden die in de vertaling telkens met een ander woord worden weergegeven).

Bij de start van het project zei de voorzitter van de begeleidingscommissie onder meer: "Ook zal zo'n vertaling de verleiding moeten weerstaan van een al te grote duidelijkheid. Het klinkt misschien gek, maar een bijbelvertaling moet in bepaalde opzichten ontoegankelijk durven zijn. Deze waarschuwing klemmt te meer omdat er in de recente vertaaltraditie een sterke neiging bestaat de lezers over elke hobbel heen te helpen. Dat kan ertoe leiden dat de tekst van de vertaling te vlak wordt. ... De nieuwe vertaling zal de lezers willen overhalen tot lezen ... De lezers worden met een sterke Nederlandse tekst aangesproken die een flinke taalvaardigheid vergt, de inhoud is eerder verrassend en vreemd dan voor de hand liggend gewoon."

De met deze woorden gewekte verwachtingen worden in de proeven niet waargemaakt. De verschenen deuluitgaven komen meer in de buurt van een doeltaalgerichte vertaling in omgangstaal als de Groot Nieuws Bijbel, dan van een zeer brontekstgetrouwe vertaling als de Statenvertaling. Ze brengen meer de mensen bij de bijbel dan de bijbel bij de mensen (in een formulering van drs. H. de Jong in Opbouw 45, 217).

Uit de toelichting in *Werk in uitvoering 2* blijkt overigens dat de kritiek op de eerste vertaalproeven niet zonder effect is gebleven, voor zover die zich bewoog binnen de oorspronkelijke vertaalstrategie van de NBV. De ontvangen kritiek blijkt evenwel ook aanleiding te hebben gegeven tot nadere bezinning op de vertaalmethode en tot aanscherping van de vertaalregels op sommige punten:

- de regels inzake het tutoyeren zijn stringenter geworden;
- men probeert grenzen te stellen aan het variëren van vertalingen van één en hetzelfde woord in de brontekst en spreekt van ‘gecontroleerde variatie’;
- men is voorzichtiger met het expliciet maken van informatie die impliciet in de brontekst besloten ligt (al geldt deze terughoudendheid alleen als die informatie gemist kan worden vanwege de natuurlijkheid van het Nederlands).

De in de tweede bundel proeven gepresenteerde vertalingen geven ten opzichte van de vertalingen in de eerste bundel een ontwikkeling in goede richting te zien. Dat maakt benieuwd of en in hoeverre deze ontwikkeling zich zal blijken te hebben doorgezet in de derde bundel proeven en in de definitieve vertaling. Al is het niet realistisch te veronderstellen dat het aanvankelijke ideaal alsnog gerealiseerd zal worden.

De NBV als kerkbijbel? - enkele overwegingen

De Nieuwe Bijbelvertaling wil een vertaling zijn voor kerkelijk gebruik die het in zich heeft zich te ontwikkelen tot standaardvertaling in het gehele Nederlandse taalgebied.

De vorige Landelijke Vergadering breidde de oorspronkelijke opdracht aan onze commissie uit met de toevoeging om “de LV van 2004 te dienen met overwegingen omtrent het gebruik van de Nieuwe Bijbel Vertaling (NBV) in de kerkdienst” (LV Amersfoort 2001).

We laten hier een aantal overwegingen volgen.

Voor:

- Gebruik van dezelfde standaardvertaling is een gunstige omstandigheid voor de communicatie tussen christenen onderling en het memoriseren van bijbelteksten. Kerkelijk isolement wat Bijbelvertaling betreft vraagt om zwaarwegende redenen.
- Verwacht mag worden dat een afwijzing van de NBV voor gebruik in de kerkdienst door een aanzienlijk deel van de kerkleden niet begrepen zal worden. De leesbaarheid van de NBV steekt gunstig af bij die van de NBG-vertaling uit 1951.

Tegen:

- door de doeltaalgerichtheid biedt de NBV een tekst met een hoog parafraze-gehalte. In veel gevallen is die parafraze op zichzelf verantwoord. Echter, stellen we aan een kerkbijbel niet voor alles de eis dat hij ons de *tekst* van de bijbel biedt en niet de uitleg van die tekst?
- van de kansel zullen we (nog) vaker gaan horen: *in de grondtaal staat er eigenlijk...* Daarmee verwijzen predikanten het gehoor impliciet naar een meer brontekstgerichte vertaling.

Is er een alternatief?

- Het Nederlands van de NBG-vertaling van 1951 is dusdanig verouderd en er is in deze vertaling zo weinig rekening gehouden met de voorleesbaarheid, dat het kerkelijk gebruik van deze vertaling voor de meeste gemeenten binnen ons kerkverband op langere termijn geen optie lijkt.
- Een moderne vertaling die brontekstgericht is en als kerkbijbel gebruikt kan worden, is niet voorhanden.

Tenslotte

Vanuit de kerken zijn al sinds langere tijd ds. Veefkind als supervisor en br. Van der Worp als lid van de begeleidingscommissie bij het werk aan de Nieuwe Bijbelvertaling betrokken. Van de beide waarnemers aanvaardde ds. Holwerda in de verslagperiode een door de Hervormde Gemeente te Amsterdam op hem uitgebracht beroep. Sinds zijn indiensttreding aldaar per 2 maart 2003 heeft hij, bij gebrek aan een vergadering die hem tussentijds ontheffing uit zijn taak kan verlenen, zijn rol als waarnemer zeer terughoudend vervuld. Wij verzoeken uw vergadering dan ook een nieuwe secundus aan te wijzen.

Waarnemer RCOB

A.M.van Leeuwen